

דבקת הנחלים *Galium rivale* - צמח אדום הפורח

עכשיו (אוגוסט 2015)

כתב: אבי שמידע

דבקת הנחלים *Galium rivale* היא צמח עשבוני רב-שנתי, קרח או שעיר, הגדל לרוב בצפיפות וגובהו 60-120 ס"מ. הצמח משתרג ומטפס לרוב על פני צמחים אחרים בגדות נחל, ואז הוא מגיע לגובה וגודל ניכרים. הגבעול מרובע, עם שעירות זיפנית זעירה בצלעותיו, נושא דורי עלים בני 6-8 עלים, ובראשו תפרחת דמוית מכבד דליל ומרווח. העלים סרגליים מחודדים בקצותיהם, ערוכים בדורים. שפת העלה מגולגלת לאחור ומחוספסת (זיפיה זעירים מאונקלים). עוקצי הפרחים דקיקים, אורכם 1-3 מ"מ והם מפושקים. הפרח דו-מיני, פעמוני, צבעו לבן, צינורו קצר (1-2 מ"מ) וכותרתו מורכבת מ-4 אונות משולשות, קוטר 2 מ"מ. בפרי זוג פרודות קרחות, בכל אחת זרע אחד. הפרודות עשויות שני חצאי כדור המחוברים כתאומים. גודל הפרי 1.5-1.7 מ"מ, פניו מגורגרים. פורח במשך הקיץ מיולי ועד אוקטובר.

דבקת הנחלים. מימין: מראה כללי. צילם: אורי שטיין ©. במרכז - דורי העלים. צילם: שיר ורד ©. משמאל: תפרחת ופרחים. צילמה: ערגה אלוני ©
לחצו על התמונות להגדלה

תפוצה בארץ: גדל כיום בשתי גלילות צמודות זו לזו גיאוגרפית - בעמק החולה ובמורדות הגולן הצמודים אליו: בעמק החולה גדל ביותר מעשרה אתרים המרוכזים בשני מקטעים: מקטע בניאס-שמורת תל דן-נחל שניר (חצבאני); ומקטע גונן -- עין דבשה -- נחל גילבון. על פי ייבושי עשבייה מסתבר כי בעבר היה שכיח הרבה יותר בעמק החולה. בגולן גדל בנחלים שופעי מים היורדים לעמק החולה ולבקעת בית-ציידה - נחל גילבון, נחל זויתן, נחל סמך ונחל אל-על. בנחלים אלה הוא נדיר מאוד, ודווח רק על פרטים בודדים. מעניין שהמין לא נאסף בבקעת בית-ציידה עצמה!

המין נאסף פעמיים בעמק בית-שאן ליד כפר-רופין וטירת צבי בשנים 1964-1976.

הניסיונות למצוא מין זה בעמק בית-שאן העלו חרס, ולכן כנראה שהמין נכחד במקום. בחרמון נאסף המין פעמיים בגבעה מעל הבאניאס ובנחל גובתא ברום 600 מטר. הצמח גדל לפנים לפחות ב-30 אתרים, וכיום ידועים רק 21 מהם. בית-גידולו של הצמח נתון בהרס מתמיד בגלל התמעטות חריפה בכמות המים הזורמים והתייבשות של הנחלים. ככל הנראה אינו בסכנת הכחדה עולמית. דבקת הנחלים מהווה דוגמא מצויינת לצמח צפוני אירו-סיבירי המגיע בישראל לקצה הדרומי של תחום תפוצתו העולמי, אוכלוסיותיו הולכות ונכחדות בעיקר בגלל השמדת בית-גידולו.

בית-גידול: משוכות בשולי מעיינות וגדות נחלים.

תפוצה בעולם: מין רחב-תפוצה, הגדל בכל דרום אירופה ומערבה (כולל את כל ארצות הים התיכון הצפוניות), טורקיה, הקווקז, אירן, מרכז אסיה, מערב סיביר. תואר מיוון. **סיסטמטיקה וביוגיאוגרפיה:** הסוג דבקה כולל 300 מינים של צמחים עשבוניים שגבעולם מרובע, והם נפוצים בכל יבשות העולם, מרוכזים בעיקר בעולם הממוזג, באירופה (141 מינים) ובאגן הים התיכון. טורקיה עשירה ביותר במיני דבקה - 101 מינים.

המין שייך לקבוצה של מיני דבקה רב-שנתיים שפרחיהם לבנים ולהם צינור כותרת קצר (=הכותרת דמוית פעמון ולא גלגל כמו לשאר מיני הדבקה). בארץ מוכרים מקבוצה זו **דבקת שרועה ודבקה משחירה** הגדלה בחגורה הכרקוצית (טרגקנטית) בחרמון. דבקה שרועה קרובה לדבקת הנחלים במורפולוגיה וכן בבית-הגידול; על פי פלורה פלשתינה יש **לדבקת הנחלים** כותרת לבנה ואונותיה חסרות חוד, בעוד בדבקה שרועה צבע הכותרת צהוב-חיוור ואונותיה מסתיימות בחוד ארוך. בדבקת שרועה הצמחים משחירים אחרי הייבוש בעוד בדבקת הנחלים הם נשארים ירוקים. כמו כן רק בדבקה שרועה העלים מופשלים מטה. תפוחת דבקת הנחלים יותר מרווחת ופחות צפופה מזו של דבקה שרועה.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: שמידע א 2015 דבקת הנחלים *Galium rivale* - צמח אדום הפורח עכשיו (אוגוסט 2015), "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/galium-rivale-08-2015>